

Kaie Pukk
Sotsiaalministeerium
Kaie.Pukk@sm.ee

Teie 27.12.2024
Meie 15.04.2025 nr 1.1-11/5813-2

Võlanõustamisteenuse hetkeseis, tegevused ja väljatöötamiskavatsuse edastamine

Austatud sotsiaalkaitseminister

Rahandusministeeriumile esitati informatsiooniks ja ettepanekute esitamiseks ülevaade võlanõustamisteenuse hetkeseisust ja väljatöötamiskavatsus võlanõustamisteenuse arendamiseks (edaspidi *VTK*). Esitame *VTK* kohta järgmised märkused.

1) *VTK*-d lugedes on keeruline aru saada, milles tänased võlanõustamisega seotud probleemid seisnevad. Kas peamised kolm probleemi on:

- 1) võlanõustamine on nõ termina ise negatiivse alatooniga ja stigmatiseeriv;
- 2) vähene teadlikkus võlanõustamisteenusest (lk 5 alguses mainitakse, et 26% ei teadnud selle teenuse olemasolust või 24%-le ei pakutud, kuid samas ei selgu samas, et mis oli põhjus?;
- 3) teenuse kõrge hind (lk 6)?

Eelnevast tulenevalt, kas ei peaks lahenduste väljapakkumisel keskenduma eeltoodud probleemidele: 1) miks ei muudeta teenuse nime; 2) miks teenust rohkem ei teadvustata/reklaamita (lk 10 mainitakse küll kampaaniaid – kuid mida on seni tehtud ja mida ja kes võiks konkreetselt veel teha); 3) miks ei taheta teha võlanõustamisteenuse hinda kättesaadavamaks?

2) *VTK*-s plaanitav võlanõustajate kvalifikatsiooni ühtlustamine on väga oluline, selgelt peaks olema välja toodud, et võlanõustajal on kohustus kvalifikatsioon esitada ka oma veebilehel.

3) Kuigi kehtiv tarbijakrediidi direktiiv ei käsitle võlanõustamist, sätestatakse uue tarbijakrediidi direktiivi 2023/2225 artiklis 36(1), et „Liikmesriigid tagavad, et tarbijatele, kellel on või võib tekkida raskusi oma finantskohustuste täitmisel, tehakse kättesaadavaks sõltumatud võlanõustamisteenused, mille eest tuleb maksta üksnes piiratud tasusid.“ Direktiiv tuleb Eesti õigusesse üle võtta 20. novembriks 2025 ja ülevõetud norme tuleb kohaldada alates 20. novembrist 2026. Seega tuleb Eestis võlanõustamisteenuse osutamist reguleerivad sätted direktiiviga kooskõlla viia hiljemalt käesoleva aasta lõpuks. Sellest tulenevalt peab analüüsima, kas sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 44 lg 2 ja § 134 lg 31 p 1 on kooskõlas artikkel 36(1) sõnastuse ja mõttega. Pigem võib asuda seisukohale, et SHS § 44 lg 2 praegust sõnastust tuleb muuta, kuna selles ei ole kaetud direktiivi nõue, et võlanõustamisteenus tuleb tagada ka „tarbijatele, kellel võib tekkida raskusi“, kuna

sissenõutavaks muutunud rahaline kohustus liigitub „juba tekkinud raskuste“ alla. Seega peaks SHS § 44 lg 2 sõnastust direktiiviga kooskõlla viimiseks muutma ja võlanõustamisteenuse osutamise hetke võlgniku jaoks ajaliselt varasemaks tooma. VTK-s viidatakse, et „Kuigi seadus seda otseselt ei nõua, võivad SHS-i seletuskirja järgi võlanõustamisteenuse vajajateks olla ka need inimesed, kellel on võlgnevuse tekkimise oht ja kes pole võimelised iseseisvalt tekkinud (tekkivaid) rahalisi kohustusi täitma.“ (lk 3). See põhimõte tuleb tuua seaduse tasemele ja pelgalt seletuskirjast direktiivi ülevõtmise kontekstis ei piisa. Seega on mõneti arusaamatu, miks vaatamata uue tarbijakrediidi direktiivi artiklile 36(1) ja tõdemusele, et võlgnikud jõuavad võlanõustaja juurde liiga hilja, ei kaaluta SHS-i vastavate paragrahvide muutmist, et tagada võlgnikele kiirem abi.

4) Samuti tuleks analüüsida ja potentsiaalselt muuta SHS § 134 lg 31 p 1 sõnastust, kuna ka siin tuleks sekkumise hetke täitemenetlusest oluliselt varasemaks tuua. Sekkumise sidumine täitemenetluse algusega on nii võlglaste kui ka KOV-i jaoks poolik lahendus. Kuna sundtäidetakse üldiselt kohtuotsuse alusel, siis oleks vaja tagada, et võlglane saaks abi hiljemalt menetluse alguses, kus on võimalik veel nõude suurust mõjutada, sh ära hoida sisutud nõuded, sh tagaseljaotsused, kus võlgnik ennast ei esinda ja kohus ei saa nõuet sisuliselt kontrollida, st potentsiaalselt mõjutada ka seda, kui palju ja kui kaua inimene toimetulekutoetust tulevikus vajab. Seda tähelepanekut toetab ka VTK-s toodud nending, et „Varajane sekkumine ennetaks võlgadesse sattumist, mis läbi väheneksid riigi ja KOV-i kulutused tagajärgedega tegelemisel.“ (lk 4).

5) Ühe võimaliku lahendusena on välja pakutud majandusnõustamine, mis oleks võlanõustamisele eelnev (ja/või järgnev) etapp, sh eesmärgiga ennetada suuremate võlgnevuste ja vaidluste teket. Iseenesest on ettepanek huvitav, kuid kahjuks on jäänud põhjalikumalt läbi analüüsimata, kuidas tegelikult oleks võimalik majandusnõustajaid rakendada, kes peaks majandusnõustamise kasutuselevõttuga edasi tegelema (KOV-id vabatahtlikult või Sotsiaalministeerium?), kuidas võiks majandusnõustamist propageerida, aga ka küsimus, kuidas majandusnõustajaid leida ja rakendada, mis on nende koolitusnõuded jne. Igal juhul jääb potentsiaalselt hea lahendus võlanõustajate koormuse kergendamiseks kahetsusväärset poolikuks.

6) Tähelepaneku puhul, et võlanõustajad puuduvad seitsmes maakonnas (lk 9) võiks lisaks võlanõustajate koolitamisele kaaluda ka digitaalsete teenuste (st läbi Zoomi/Teamsi vms) pakkumist piirkondades, kus võlanõustajaid ei ole.

7) VTK probleemkoht on see, et võlanõustamisteenust vaadatakse vaid KOV-i võtmes, kuigi Eestis pakutakse võlanõustamisteenust riiklikul rahastusel ka Töötukassas, mille kliendid enamasti jõuavad kiiremini teenusele võrreldes KOV-ide klientidega, st Töötukassa saab võrreldes KOV-iga märgata rahaliste raskuste tekkimist oluliselt varem ja vastavalt pakkuda abi. Lisaks pakub Töötukassa maapiirkondade inimestele suuremat anonüümsust ja väldib sellega olukorda, et inimene ei soovi väikese koha eripära tõttu (kõik tunnevad kõiki isiklikult) pöörduda KOV-i.

Seega võiks VTK-s rohkem tähelepanu pöörata ka läbi Töötukassa korraldatava võlanõustamisteenuse lahendusele ja võimalusel tuua VTK-s välja Töötukassa parimad praktikad. Töötukassa on läbi süsteemse töö tänaseks suutnud tagada varajase sekkumise hoidmaks ära võlgnevuse tekkimise riskiga inimeste olukorra halvenemise, võlanõustamise ühtlaselt kõrge taseme ning kahtlemata oleks kasulik nende kogemusest õppida.

8) VTK lk 11 on märgitud: „Direktiivist tulenevalt on oluline tagada võlanõustamine kõigile, kes abi vajavad. See suund vajaks lahendust eri valdkondade (Justiitsministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi) koostöös ning peaks hõlmama nõustamist siis, kui võlgnevus tekib või hakkab tekkima, mitte võlgnevuse viimases etapis.“ Kahjuks ei selgitata, mida lahenduse all täpsemalt silmas peetakse? Milline ministeerium millise ülesande eest vastutab?

9) Käsitlemata on jäänud teiste riikide praktika – kas seda on uuritud ja kas sealt ei saaks praktilisi kasulikke ideid üle võtta?

10) Kui võrrelda, et 2018. a pakuti võlanõustamisteenust vaid 30 KOV-is ja teenust sai 1873 inimest, siis 2023. a pakuti teenust 74s KOV-is ja teenust sai 2407 inimest, st kui KOV-ide arv kasvas 5-aastaga ligi 60%, aga teenuse saajate arv kasvas vaid 22%. Tõenäoliselt mõjutab seda ka teenusehinna kasv, sest kuigi teenusesaajate arv on kasvanud vaid 22%, siis kulud teenusele on kasvanud 42%. Mis omakorda mõjutab seda, et kergekäeliselt teenusele ei suunata ja teenusele jõuavad ka edaspidi KOV-i kaudu vaid väga keerulistes võlasituatsioonides olevad inimesed.

11) VTK käsitleb KOV-i kaudu võlanõustamisteenuse saajate arvu prognoosimisel toimetulekutoetuse saajate alusel, võlgnike arvu silmas pidades on see siiski väga väike osakaal võlgnikest ehk tegelikest abivajajatest. Kui 2024. a seisuga on täiteasjad 80 628 füüsilisel isikul, toimetulekutoetuse saajatest vajaksid võlanõustamisteenust aga orienteeruvalt 4700–6750 inimest, mis on keskmiselt 5,8% – 8,3% täitemenetluses olevate võlgnike arvust.

12) VTK ei anna vastuseid küsimustele: Kuidas tõhustatakse järelvalvet võlanõustamisteenuse pakkumise osas? Kuidas luuakse olukord, et võlanõustajaid koolitatakse juurde piirkondades, kus praegu võlanõustamisteenust pole?

Kokkuvõttes jääb kogu VTK-s pakutud lahenduste puhul küsimuseks, et kes nende ettepanekute edasiarendamise ja rakendamise eest peaks vastutama ning mis on järgmised konkreetsed sammud eesmärkide saavutamiseks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Jürgen Ligi
rahandusminister

Marit Maidla
marit.maidla@fin.ee

Agnes Peterson 5885 1301
Agnes.Peterson@fin.ee